

Hovorme o katechumenátnej pastorácii

Jozef Kyselica SJ

1. ÚVOD

Po veľkej a významnej udalosti cirkvi na Slovensku, tretej návšteve Svätého Otca Jána Pavla II., sa rozhorená vatra záujmu o cirkevné a náboženské dianie u nás opäť upokojuje, ochladzuje a v niečom aj zhasína. Domnievame sa, že z času na čas treba nejaké polienko priložiť. Diskusia by nemala ustať, veď sa toho na poli analýzy, zhodnotenia a výhľadov kresťanského života u nás urobilo pomerne málo.

Aj tento článok chce byť polienkom na rozhorenie ďalšej diskusie. Svätý Otec Ján Pavol II. povedal pri svätej omši v Bratislave-Petržalke 14. septembra 2003 zhromaždeným zástupom:

Vzdávam vďaky Bohu za teba [milovaný kresťanský národ], že si dokázal aj v ťažkých chvíľach zachovať vernosť Kristovi a jeho Cirkvi. Povzbudzujem ťa: nikdy sa nehanbi za evanjelium (porov. Rím 1,16)! Chráň si ho vo svojom srdci ako najcennejší poklad, z ktorého môžeš čerpať svetlo a silu do každodenného života.¹

V tomto výroku sa dajú vycítiť dva dôležité momenty. Moment pohľadu na naše náboženské a cirkevné dedičstvo, ktoré zahŕňa naše dejiny a tradície od cyrilometodských čias až podnes. Je tu však aj moment pohľadu do budúcnosti, starosť o uchovanie živej viery, pravých hodnôt, ktoré budovali dnešnú spoločnosť, a odovzdávanie tohto dedičstva ako pokladu budúcim generáciám.

Chceme na tomto mieste pripomenúť tú peknú tradíciu, za ktorú treba ďakovať, ktorá predstavuje vernosť Kristovi a jeho Cirkvi aj napriek ťažkým časom.

Chceme v krátkom náčrte ukázať, ako si Druhý vatikánsky koncil predstavuje živú Cirkev, keď sa rozhodol obnoviť katechumenát.

Chceme sa pokúsiť dať niekoľko výhľadov pre pastoráciu podľa koncilových predstáv s tým, aby to poslúžilo na diskusiu pre všetkých, ktorí majú záujem.

2. POHLAD DO HISTÓRIE

Keby sa boli človeka z prvých storočí spýtali: Čo znamená vo tvojej viere Cirkev? – možno by bol odvetil: Cirkev je matka, ktorá zrodila moju vieru. Je vzduch, v ktorom viera dýcha, a pôda, na ktorej stojí.

¹ JÁN PAVOL II., „Homília Svätého Otca na beatifikačnej svätej omši v Bratislave-Petržalke 14. septembra 2003,“ in *Príhovory Svätého Otca Jána Pavla II. počas návštevy Slovenska 11.–14. septembra 2003*, Trnava: SSV, 2003, s. 26.

Náš súčasný kresťan by sa možno nevedel tak pekne o Cirkvi vyjadriť. Zaiste však aj on nosí v sebe tajomstvo, ktoré predstavuje Cirkev a ktorému aj napriek mnohým nepekňým kompromisom chce zostať verný.

Náš národ nepozná svoje dejiny ináč ako v súvislosti a v spojení s kresťanstvom a s Cirkvou. A to v takom rozhodnom spojení ako máloktorý iný národ. Po príchode svätého Cyrila a Metoda, a to je už viac ako tisícsto rokov, sa ani raz nestalo, že by sa národ hlásil naspäť ku svojim pohanským formám života, ani sa nestalo, že by sa bol nadchýnal pre renesančné pohanstvo. Za celú históriu nebolo protikresťanského povstania. Cirkev bola vo vedomí nášho ľudu ako niečo živé, ako dobrá matka, ktorú mal národ jedinu pri sebe v časoch tatárskych a tureckých vpádov, v časoch epidémií, drancovania a veľkého nedostatku. Tento vzťah k Cirkvi ako k živému a osobnému tajomstvu sa zahniezdil hlboko v srdciach ľudí. Aj v časoch komunizmu bola Cirkev v srdciach ľudí jedinou kompaktnou silou odporu proti totalitnému režimu. Ateistickí stratégovia spoznali, že Cirkev zohráva vo viere kresťana podstatnú rolu. Usilovali sa na minimum obmedziť život cirkevného spoločenstva a izolovať veriacich medzi sebou, od kostola i od kňaza. Bol to zločin páchaný na národe, ktorý vyrastal a dozrieval na kresťanskej histórii a tradícii.

Napriek takýmto ťažkým skúškam, ktoré nezostali v generáciách ľudí bez následkov, štatistika z posledného sčítania ľudí na Slovensku v roku 2001 udáva, že až 73 % obyvateľstva, čo je takmer štyri milióny, sa hlási ku Katolíckej cirkvi. Bolo to do značnej miery prekvapením. Keď však opustíme kvantitatívnu rovinu a opýtame sa na kvalitu vzťahov k cirkvi, k morálnym normám, k sociálnemu správaniu, k dobrovoľníckej a charitatívnej dimenzii, ukáže sa, že

medzi deklarovanou náboženskou príslušnosťou na jednej strane a vnútornou religiozitou, inštitucionálnou spätosťou s Cirkvou a uznávaním jej kompetentnosti v spoločenskom živote na druhej strane sú výrazné rozdiely.²

Sociológovia vzrast celkovej dôvery k Cirkvi vysvetľujú sociálnou konformitou a náboženským tradicionalizmom. J. Bunčák vidí už teraz črtajúci sa konflikt medzi takouto náboženskou orientáciou spoločnosti a sociálnou modernizáciou, ktorá nastupuje a ktorú európska integrácia ešte prehľbí.³

Azda je dobre si uvedomiť, že sila náboženskej a cirkevnej tradície pretrváva. Svätý Otec v príhovore k členom Konferencie biskupov Slovenska v Banskej Bystrici-Badíne to potvrdil slovami:

Božia Cirkev na Slovensku, ktorá podala žiarivý dôkaz vernosti evanjeliu počas temného obdobia prenasledovania a umlčovania, mohla sa v týchto posledných rokoch vrátiť ku slobodnému vykonávaniu svojho poslania, vytvoriac si na to aj potrebné štruktúry.

S potešením tu spomeniem, okrem iných, základnú zmluvu podpísanú so Slovenskou republikou v roku 2000, prácu zmiešaných komisií, ktoré pripravujú ďalšie osobitné zmluvy, ustanovenie

² J. BUNČÁK, „Religiozita na Slovensku a v európskom rámci,“ *Sociológia* 33, č. 1 (2001): 68; V. KRIVÝ, „Náboženské prejavy v 90. rokoch,“ in O. GYÁRFÁŠOVÁ, V. KRIVÝ, M. VELŠIC, *Krajina v pohybe: Správa o politických názoroch a hodnotách ľudí na Slovensku*, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2001, s. 278.

³ Porov. BUNČÁK, „Religiozita na Slovensku a v európskom rámci,“ s. 68n.; KRIVÝ, „Náboženské prejavy v 90. rokoch,“ s. 291.

vojenského ordinariátu, otvorenie Katolíckej univerzity v Ružomberku a zosilnenie signálu rozhlasového vysielania Rádia Lumen.

Okrem už realizovaných projektov sa celkovo zameriavate najmä na obnovu kresťanského života na rôznych úrovniach. Zaznamenané výsledky sú povzbudivé. Mnohí opäť našli evanjeli ovú odvahu otvorene vyznať svoju katolícku vieru, ako to potvrdzujú aj štatistické údaje z roku 2001. Apoštolát – vykonávaný s horlivosťou toľkými kňazmi, rehoľníkmi, rehoľničkami a angažovanými laikmi pod vašim vedením – prináša ovocie. Chvála Pánu Bohu!⁴

No na druhej strane vidieť aj proces, ktorý pravdepodobne silno zasiahne našu kresťanskú spoločnosť a zrelativizuje všetky štatistické ukazovatele.

3. ODOVDZÁVANIE VIERY V KONTEXTE SPOLOČENSKO-KULTÚRNYCH ZMIEN

Už v priebehu deväťdesiatych rokov minulého storočia sa na Slovensku posilnili materialistické orientácie obyvateľstva a najnovšie sociologické prieskumy ukazujú, že najmä mladá generácia kladie na prvé miesto záujmu zarábanie peňazí a konzum. V oblasti morálnych noriem sa zvýšila permissivita, ktorá je sčasti liberálnou toleranciou a sčasti oslabeným odporom voči amorálnemu správaniu. Zmenšili sa odmietavé postoje k prerušeniu tehotenstva, manželskej nevere, rozvodu a homosexualite.⁵

Ak sa významná časť veriaceho obyvateľstva kloní k týmto negatívnym javom, treba otvorene priznať, že viac ako 60 % z takmer štyroch miliónov sú ľudia prirodzenej nábožnosti, s náboženstvom plným povier, pokrstení kresťania bez akéhokoľvek osobného vzťahu k Ježišovi Kristovi, ktorí občas pristúpia k niektorej sviatosti alebo sa zúčastnia na náboženských obradoch, a dnes už aj náboženský synkretisti, ktorí nevedia rozlíšiť kresťanské prvky od nekresťanských. Spomínané sociologické výskumy potvrdzujú, že do tzv. „jadra veriacich“⁶ možno zaradiť maximálne 38 % veriacich.

Mnohé z týchto javov nie sú výsledkom len straty viery u niektorých katolíkov, ani zavrhnutia hodnôt kresťanskej tradície, ale je to dôsledok hlbokých sociálnych a kultúrnych premien svetového rozmeru, ktoré sa týkajú celej našej spoločnosti, a tá sa stále viac vyznačuje individualizmom a princípom občianskej spoločnosti. Vzhľadom na otvorené hranice a neustálu migráciu obyvateľov Európy treba vidieť aj našu slovenskú cirkev zasadenú do kontextu plurality.

Pri skúmaní charakteru týchto nových zmien si nielen sociológovia, ale aj pastieri Cirkvi u nás musia plne uvedomiť dosah na naše kresťanstvo, opierajúce sa o náboženské i kultúrne dedičstvo minulosti. Už to nie je samozrejmé, že sa veľké hodnoty života, rodiny, viery, nesené stáročiami veľkou tradíciou, odovzdávajú

⁴ JÁN PAVOL II., „Príhovor Svätého Otca k členom Konferencie biskupov Slovenska v Badíne 12. septembra 2003,“ in *Príhovory Svätého Otca Jána Pavla II. počas návštevy Slovenska 11.–14. septembra 2003*, s. 15–16.

⁵ Porov. J. KRIVÝ, „Morálne normy,“ in GYÁRFÁŠOVÁ, KRIVÝ, VELŠIC, *Krajina v pohybe*, s. 270–271.

⁶ Respondenti sociologických výskumov, ktorí splňali všetkých sedem „podmienok“ (sebaohodnotenie respondenta ako veriaceho; viera v Boha; hlásenie sa k niektorej cirkvi; účasť na bohoslužbách aspoň raz za mesiac; dôležitosť Boha v živote, ohodnotená respondentom na desaťbodovej škále v rozpätí 8–10; aspoň občasné modlenie sa, resp. rozjímanie či meditovanie; existencia aspoň prevažujúcej dôvery v cirkev), patria podľa pracovnej definície do „jadra veriacich“. Porov. KRIVÝ, „Náboženské prejavy v 90. rokoch,“ s. 278–279.

mladej generácii. Nastala trhlina v odovzdávaní hodnôt.⁷ Táto nová situácia sa dá nazvať aj všeobecnou krízou spoločnosti i Cirkvi zároveň. Kríza je však príležitosťou k niečomu novému, čo môže prehodnotiť doterajší pastoračný model. Kým sa Cirkev prakticky kryla s celou spoločnosťou, hoci boli aj napätia, odovzdávanie viery a hodnôt kresťanského života sa dialo takmer automaticky. Slúžili tomu prirodzené prostredie a rodina. Teraz si uvedomujeme, že mladá generácia sa nemôže uspokojiť s tým, že by len pasívne prijala dedičstvo, ale chce si ho aj osobne privlastniť. Zvyčajná pastorácia sviatostí, pastorácia konzumu sa musí zmeniť na pastoráciu evanjelizačnú, pastoráciu ponuky.

4. NÁVRAT KU PRAMEŇOM – INICIÁCIA, KATECHUMENÁT

Poapoštolská Cirkev, ohrozená narastajúcim počtom hlásiacich sa kandidátov z pohanstva a napádaná gnostickými bludmi, hľadala spôsob, ako odovzdať celé a neporušené dedičstvo apoštolskej tradície záujemcom. Bol to proces začleňovania do Cirkvi, ktorý dostal názov katechumenát. V Cirkvi prvých storočí katechumenát predstavoval určitú dobu (dva až štyri roky) a priestor vyhradený v Cirkvi tým dospelým ľuďom, ktorí ešte nie sú kresťania, ale prejavujú záujem, počúvajú Božie slovo, usilujú sa zachytiť jeho ozvenu vo svojom srdci a so záujmom sa obracajú na kresťanov o poučenie. Takýmto spôsobom, krok za krokom cez katechézy, liturgické slávenia, overovanie pokroku kandidáta, sa katechumen nakoniec prijatím iniciálnych sviatostí krstu, birmovania a Eucharistie stal kresťanom a plnoprávnym členom Cirkvi.

Neskôr z dôvodu hromadného praktizovania krstu detí už samotný katechumenát ako inštitúcia stráca svoj význam. Jeho úlohu preberá kultúrne prostredie dýchajúce kresťanským rytmom a tiež rodiny ako katechumenátny priestor pre deti, ktorým rodičia odovzdávali vieru.⁸ Dnes, keď toto kultúrne prostredie, spolu s rodinným, je hlboko narušené a neschopné plne iniciovať nových členov, je logické, že

Druhý vatikánsky koncil obnovil pre Latinskú cirkev „viacstupňový katechumenát dospelých“. Jeho obrady sa nachádzajú v *Ordo initiationis christianae adultorum* (Obrad uvádzania dospelých do kresťanského života) (1972).⁹

V konštitúcii o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum Concilium* čítame: „Nech sa obnoví viacstupňový katechumenát dospelých.“¹⁰ Dekrét *Ad gentes* podrobnejšie opisuje iniciáciu spôsobom katechumenátu:

⁷ Porov. Pozvať súčasnou spoločnosť k životu z víry: Dopis francouzským katolíkom, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 22–23.

⁸ Porov. J. KYSELICA, *Obnova farností cez neokatechumenát*, Trnava: Dobrá kniha, 1998, s. 50.

⁹ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, Trnava: SSV, 1998, č. 1232, s. 321.

¹⁰ SC 64.

...pôsobením milosti Božej novoobrátený nastupuje duchovnú cestu, na ktorej je už vierou spojený s tajomstvom smrti a vzkriesenia Pána a prechádza od starého človeka k novému, dokonalému v Kristovi. Tento prechod má sprevádzať postupná zmena zmýšľania a mravov, ktorá sa musí prejavovať i so svojimi spoločenskými dôsledkami a pozvoľna vyvíjať v čase katechumenátu.¹¹

Po zvestovaní evanjelia a počiatočnom obrátení k viere kandidát vstupuje do katechumenátu, aby v ňom dozrelo jeho obrátenie a viera. Výchovou v dostatočne dlhom čase speje k plnosti kresťanského života.

Nech sa teda katechumeni vhodným spôsobom zasnávajú do tajomstva spásy a praktiky evanjeliových mravov. A posvätnými obradmi, ktoré sa majú sláviť postupne, nech sa uvedú do života viery, liturgie a lásky ľudu Božieho.¹²

Publikovanie *Ordo initiationis christianae adultorum* (OICA) 6. januára 1972 predstavuje základný moment pre celú pastoračnú výchovu k viere. OICA ukazuje konkrétnu cestu iniciácie ku sviatostiam kresťanskej iniciácie. Je to cesta vychádzajúca z ohlasovania Kristovho posolstva, ktorému sa otvára srdce, cesta, na ktorej sa hľadá Boh a ktorá nabáda k obráteniu. Zámer OICA prijať model katechumenátu znamená premeniť Cirkev na miesto prijatia a iniciácie tých, čo si želajú byť kresťanmi. Je to zámer utvoriť v Cirkvi pastoračné štruktúry iniciácie.¹³

OICA ukazuje dva smery tejto cesty:

1. Cirkevno-sviatostná dynamika kresťanského života. Cirkev sa predstavuje svojim novým deťom prostredníctvom prvkov a obradov, ktoré vyjadrujú, aké je miesto a dielo Cirkvi v tajomstve spásy a aké je miesto a účasť ľudí.
2. Osobná dimenzia: stretnutie, dialóg, osobné vzťahy. Človek rastie a dozrieva na katechumenátnej ceste, ktorá je spečatená sviatosťami.¹⁴

Obrad uvedenia sa prispôsobuje stupňu duchovného dozrievania dospelých, ktorý býva rozličný podľa mnohotvárnej Božej milosti, ich slobodnej spolupráce, činnosti Cirkvi a podľa časových i miestnych okolností.¹⁵

Zasvätenie katechumenov sa usporadúva do troch veľkých liturgických etáp a do štyroch období skúmania a dozrievania.

- a) V prvom období sa Cirkev venuje evanjelizácii a predkatechumenátu a kandidát skúma a prejavuje vôľu stať sa kresťanom. Obdobie sa završuje prvou liturgickou etapou – prijatím do katechumenátu.
- b) Druhé obdobie obsahuje katechézu s príslušnými obradmi, čo môže trvať aj viac rokov, a završuje sa druhou liturgickou etapou – obradom vyvolenia.
- c) Tretie obdobie, dosť krátke, spravidla zapadá do štyridsaťdňovej prípravy na veľkonočné sviatky a na prijatie sviatostí a venuje sa očisťovaniu a zasnávaniu katechumena; završuje sa liturgickou etapou prijatia sviatostí kresťanskej iniciácie.

¹¹ AG 13.

¹² AG 14.

¹³ Porov. J. ANDRÉS VELA, *Reiniciación cristiana*, Estella: Editorial Verbo Divino, 1986, s. 109.

¹⁴ Porov. G. M. MEDICA, „Catechesi permanente a itinerario catechumenale,“ *Catechesi* 7 (1974): 50–61.

¹⁵ *Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života* (= OICA), Trnava: SSV, 1996, s. 23.

- d) Posledné, štvrté obdobie, ktoré trvá cez celé veľkonočné obdobie a nazýva sa *mystagógia*, slúži novopokrstenému na zbieranie skúseností a duchovného ovocia, ako aj na nadviazanie užšieho styku so spoločenstvom veriacich a na osvojenie si jeho zvykov.¹⁶

5. KATECHUMENÁT PO KRSTE – CESTA K ŽIVEJ VIERE

Obnova katechumenátu v Cirkvi ide od samého počiatku vo dvoch smeroch. Jeden z nich smeruje k nepokrsteným, ktorí hľadajú, či tá zaujímavá budova – Cirkev – má aj nejaké dvere, aby mohli vstúpiť.¹⁷ Druhá – nie menej dôležitá – úloha smeruje k pokrsteným, ale vzdialeným, nepraktizujúcim alebo ľahostajným.

Kde sa krst detí stal bežne zaužívanou formou slávania tejto sviatosti, tento spôsob slávania sa stal jediným úkonom, ktorý veľmi skrátene zahŕňa aj etapy, ktoré predchádzajú uvádzanie do kresťanského života. Krst detí už svojou povahou vyžaduje katechumenát po krste. Nejde len o potrebné poučenie po krste, ale aj o nevyhnutné rozvíjanie krstnej milosti počas rastu osoby. Tu je vlastné miesto katechézy.¹⁸

Táto druhá úloha sa javí ešte ťažšia a zložitejšia aj pre neporovnateľne väčší počet takých pokrstených, aj pre neprítomnosť potrebných inštitúcií v Cirkvi.

Catechesi tradendae podrobnejšie špecifikuje, ktorí pokrstení potrebujú túto reiničiáciu: pokrstení v kresťanských krajinách – tí, čo nemohli prehĺbiť svoju vieru, tí, ktorí spoločensky žijú v kresťanskom prostredí, ale nikdy neboli vychovávaní v kresťanskej viere. Podľa Jána Pavla II. títo všetci sú ako dospelí v skutočnosti katechumenmi.¹⁹

Praenotanda OICA spolu so štvrtou kapitolou predstavujú konkrétnu cestu iniciácie dospelých, ktorí boli v detstve pokrstení, no nedostali nijakú katechézu. Možno ju však aplikovať aj na iné prípady, ako sú napríklad uvedené v *Evangelii nuntiandi* a v *Catechesi tradendae*: vzdialení kresťania, nepraktizujúci, ľahostajní... Pre nich, rovnako ako pre katechumenov, predpokladá štvrtá kapitola časovú prípravu a katechumenátnu inštitúciu.²⁰

Možno tu hovoriť o ceste s východiskovým a cieľovým bodom. Východiskovým bodom v prípade pokrstených je prijatý krst bez katechézy a bez ďalších dvoch sviatostí iniciácie. K týmto sa pripodobňujú tí, čo neboli katechizovaní ani evanjelizovaní, hoci prijali sviatosti, a tiež tí, čo výslovne zanechali vieru. V tomto východiskovom bode pokrstení musia prejať vôľu prehľbovať svoju vieru – v evanjelizácii a v katechéze. Cirkev musí ukázať, že je na to pripravená. Cieľovým bodom sú sviatosti birmovania a Eucharistie ako vrchol tejto cesty; pre tých, čo už prijali tieto

¹⁶ Porov. OICA, s. 24.

¹⁷ Porov. B. FISCHER, *Redemptionis mysterium: Studien zur Ostfeier und zur christlichen Initiation*, Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1992, s. 220.

¹⁸ *Katechismus Katolíckej cirkvi*, č. 1231, s. 321.

¹⁹ Porov. CT 44.

²⁰ Porov. OICA, č. 295–296, s. 153.

sviatosti, je cieľovým bodom uvedomelé obnovenie viery a prijatého krstu a plné začlenenie do kresťanského spoločenstva.²¹

Vzhľadom na toľké roky od vyjdenia *OICA* by sme sa právom mohli pýtať, či už v diecézach a farnostiach fungujú podmienky a štruktúry zodpovedajúce tým pastoračným perspektívam, ktoré *OICA* predpokladá. Nemožno poprieť množstvo izolovaných pokusov, ale v praxi sa ukazuje, že vo väčšine miestnych cirkví sa myšlienka iniciácie nepresadila. Zdá sa nevyhnutné utvárať vo farnostiach operatívne podmienky pre uplatnenie modelu *OICA*. Aké by to mali byť podmienky?

- a) Utvoriť pastoračno-liturgické štruktúry iniciácie, ktoré zdôrazňujú základnú jednotu, spojenie iniciačných sviatostí a postupnú cestu ich realizácie.²²
- b) Utvoriť podmienky pre vzťah katechumenátu k miestnej cirkvi. Katechumenát vzniká v jej lone a práve vo vnútri Cirkvi sa musia utvárať podmienky, aby mohol rásť. Katechumen je tvorcom, činiteľom rastu, a nie obyčajným konzumentom.²³
- c) Utvoriť kresťanské spoločenstvá. Iniciácia do kresťanského života nemôže existovať inak, len v lone Cirkvi. Cirkiev však možno prežívať len v konkrétnych spoločenstvách. Začlenenie do Matky Cirkvi sa realizuje v skupine veriacich v Krista, v spoločenstve ľudí, a nie v abstraktnom priestore.²⁴ Spoločenstvá sú službou farnostiam. Pomáhajú im utvoriť nový historický model, ktorý nevychádza z teórie, ale je reakciou na potreby Božieho ľudu a prejavu Ducha v ňom.
- d) Iniciačné pôsobenie v spoločenstvách si vyžaduje služby. Kresťanské spoločenstvo má prijať iniciáciu svojich členov za svoju úlohu. *OICA* venuje jednu časť svojich Praenotanda opisu pôsobenia celého spoločenstva na katechumenov, v súlade s teológiou pastorácie v *Lumen gentium* a *Ad gentes*.²⁵

6. KATECHUMENÁTNÁ PASTORÁCIA NA SLOVENSKU

V roku 1985 pápež Ján Pavol II. vyzval kresťanov západnej Európy, aby sa podujali na novú evanjelizáciu, ktorú si vynútila sekularizácia spoločnosti, ignorovanie kresťanských koreňov, oslabenie viery a príslušnosti k Cirkvi. Po politických a spoločenských zmenách v strednej a východnej Európe, ktoré vyvolal pád komunistického systému, sa vynorila potreba aj tu posilniť vieru a život Cirkvi po rokoch prenasledovania.²⁶ Aký je súčasný obraz katechumenátnej pastorácie na Slovensku?

Možno to vyzerá paradoxne, ale katechumenátna pastorácia sa najskôr vo väčšej miere otvorila pokrstným ako nepokrstným. Ovplynula to situácia náboženského útlaku za komunistickej éry. Oficiálne miesta Cirkvi nemali priveľa žiadostí od dospelých nepokrstných, aby sa stali kresťanmi, a chýbal aj pastoračno-liturgický

²¹ Porov. G. PASQUALETTI, „Riflessioni sul capitolo IV dell'Ordo Initiationis Christianae Adultorum a Sacra Congregatione pro Cultu Divino,“ *Notitiae* 9, č. 85 (1973): 274–282.

²² Porov. R. FALSINI, „I Sacramenti dell'iniziazione cristiana,“ *Rivista di Pastorale Liturgica* 21 (1983): 177.

²³ Porov. A. AUBRY, „Celebrar el nacimiento de una Iglesia,“ *Phase* 11 (1971): 372–373.

²⁴ Porov. G. PATTARO, „Alcune indicazioni pastorali di base,“ *Rivista di Pastorale Liturgica* 16 (1978): 12–18.

²⁵ Porov. LG, č. 17–18; AG, č. 14.

²⁶ Porov. JÁN PAVOL II., *Christifideles laici: O povolání a poslání laiků v Cirkvi a vo svete*, Posynodálny apoštolský list, Bratislava: Lúč, 1990, č. 34, s. 43.

nástroj. Na neoficiálnej rovine cirkevného života sa v roku 1978 zjavilo hnutie Neokatechumenátna cesta. Vo svojich počiatkoch často narážalo nielen na proticirkevné postoje štátu, ale aj na neporozumenie kňazov a biskupov. Napriek týmto ťažkostiam sa spoločenstvá tohto typu rozrastali po celom Slovensku a posmelili v odvahe aj iné príbuzné hnutia. Neokatechumenát, ktorého význam zdôvodňuje štvrtá kapitola *OICA* a mnohonásobné uznanie zo strany biskupov iných krajín, a predovšetkým pápežov,²⁷ vyvolával potrebné diskusie a prípravu pre katechumenátnu pastoraáciu na úrovni diecéz i farností. Ide to však pomaly a neisto.²⁸

6. januára 1972 Kongregácia pre Boží kult promulgovala nové *Ordo initiationis christianae adultorum* (*OICA*). Slovenský preklad *OICA* – *Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života* – vyšiel tlačou vo vydavateľstve Spolku svätého Vojtecha v Trnave v roku 1996. Mons. Vincent Malý, tajomník Slovenskej liturgickej komisie, ktorý predstavil genézu tejto knihy na Celoslovenskom liturgickom dni v Košiciach 9. septembra 1996, poukázal na ťažkosti, aké mal najprv so štátnou mocou totality, ktorá neustále tvrdila, že krstiť treba iba deti, a nie dospelých, načo vraj potom kniha o krste dospelých.²⁹ (Tu vidíme, že štátna moc zasahovala do cirkvi a jej života vo všetkom, aj vo vydávaní liturgických kníh.) Po páde komunizmu však nebolo ani v cirkevných zariadeniach dosť pochopenia pre takéto novoty a rukopis liturgickej knihy ležal v tlačiarni celých päť rokov.

Hneď po vyjdení knihy *Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života* sa vo všetkých kostoloch Slovenska na prvú pôstnu nedeľu čítalo „Vyhlásenie biskupov Slovenska o uvedení katechumenátu na Slovensku“. Hrejivé slová, ktoré v ňom čítame, s radosťou ocitujeme:

Keďže Koncil nariadil zaviesť katechumenát pre celú Cirkev, ako obdobie na uvedenie do kresťanského života, aj my, biskupi Slovenska, poslušní Koncilu a Svätej stolici, pri príležitosti vydania knihy *Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života* uvádzame tieto obrady do nášho kresťanského života v našej vlasti. Veríme, že zavedenie katechumenátu aj u nás prispeje k obnove kresťanského života.³⁰

Ďalším krokom, ktorým sa upevňuje katechumenátna pastoraácia na Slovensku, je vypracovanie *Štatútu katechumenátu*. V ňom sa v šiestich článkoch uvádzajú hlavné črty celej katechumenátnej prípravy, ktorá zahŕňa dospelých nepokrstených, dospelých pokrstených, ale zanedbaných vo viere, a školopovinné nepokrstené deti. Samotné trvanie katechumenátu bez predkatechumenátu sa určuje na dva roky.³¹

²⁷ Porov. KYSELICA, *Obnova farností cez neokatechumenát*, s. 202.

²⁸ Katechumenátnu pastoraáciu nestotožňujem s hnutím Neokatechumenátna cesta. Toto hnutie, ktoré má vo svojej činnosti mnohé katechumenátne prvky a môže byť pre mnohých inšpirujúce, spomínam len z historického dôvodu a z dôvodu diskusií, ktoré vyvolalo. V tomto článku naznačujem potrebu utvoriť v diecézach a farnostiach predpoklady pre riadnu katechumenátnu pastoraáciu, ktorá by zahŕňala aj pokrstených, čo nikdy nedostali vhodnú katechézu. Vyhýbam sa tiež pomenovaniu neokatechumenát, aby nedochádzalo ku konfúzií.

²⁹ Porov. *Liturgia: Časopis pre liturgickú obnovu* 6, č. 4 (1996): 358.

³⁰ „Vyhlásenie biskupov Slovenska o uvedení katechumenátu na Slovensku,“ *Liturgia: Časopis pre liturgickú obnovu* 6, č. 3 (1996): 232–233.

³¹ Porov. KYSELICA, *Obnova farností cez neokatechumenát*, s. 202.

Štatút katechumenátu schválila Konferencia biskupov Slovenska 23. apríla 1996 na svojom 19. plenárnom zasadnutí v Badíne.³²

Prax katechumenátnej pastorácie vo farnostiach je napriek otvoreniu cesty zo strany biskupov veľmi chudobná a chaotická. Zdá sa, že celá výchova v našich seminároch, ba celé myslenie o podobe pastorácie sa nachádza v modeloch, ktoré tu fungujú dlhé desaťročia, a výsledky námah Druhého vatikánskeho koncilu, zhrnuté do významných dokumentov, ešte stále netvoria základňu, z ktorej sa musí vychádzať. Dnes sa treba starať o to, aby „nová“ liturgická kniha – *Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života* – neupadla do zabudnutia vo farských knižniciach, ako sa to stalo s knihou *Obrad pokánia*.³³

7. NA ZÁVER

Je známe, že Cirkev sa v každej generácii obnovuje paradoxným spôsobom. Vracia sa k prameňom, aby hľadala odpoveď na aktuálne otázky a potreby. Budúcnosť evanjelizácie bude aj u nás tým sľubnejšia, čím hlbšie korene bude mať v podstate svojej existencie, a to v ukrižovanom a vzkriesenom Kristovi. Nová evanjelizácia musí ísť cestou prvej Cirkvi: cez katechumenát, ktorého cieľom je krst alebo hlboké pochopenie zmyslu krstu, ktorý sme prijali ako malé deti.

Katechumenát sa môže a musí rozvíjať vo farnosti. Práve v spoločenskom rámci farnosti sa vynárajú nádeje a nepokoje a zároveň potreba evanjelizácie. Farnosť je miestom, kde majú účasť všetci: deti, mladí, dospelí, starci, muži a ženy, kňazi, rehoľníci a laici. Farnosť je telo s mnohými údmi, kde sa každý musí pričiniť o to, aby celok bol zdravý a životaschopný. Všetci musia spolupracovať, nik nesmie zaháľať. Pán povoláva každého: „Choďte aj vy do mojej vinice“ (Mt 20,4). Nik nie je v Cirkvi nepostrádateľný, ale všetci sme dôležití a potrební.

Let Us Speak About Catechumenal Ministry

Key words: Initiation; Catechumens; Ministry; *Ordo initiationis christianae adultorum*

Abstract: A census from the year 2001 shows that up to 73 % of the population list Catholic as their religious denomination. The same statistics also show that 60 % of these are either “casual” practitioners, people with naïve beliefs, those with superstitious religious beliefs, or syncretists (new age thinkers), and only up to 38 % can be considered as the “core faithful”. The sociologists explain the growth of overall trust in the church here with a social conformity to religious traditions. It seems that there is a meeting of our religious and national heritage, history, and traditions with the need to preserve and propagate the living faith and true values. It is expected that the deep worldwide social and cultural changes will also affect the Christian life style here. The church, following the 2nd Vatican Council, responded to new situations by renewing the catechumenal ministry. The liturgical-pastoral book *Ordo initiationis christianae adultorum* became an exceptional instrument of this ministry. Its translation into Slovak was welcomed by all the Slovak bishops, who immediately prepared *Statute of catechumenate*. The conditions were thus established to begin the development of catechumenal ministry here.

³² Porov. „Štatút katechumenátu,“ *Liturgia: Časopis pre liturgickú obnovu* 6, č. 3 (1996): 228–231.

³³ Porov. *Liturgia: Časopis pre liturgickú obnovu* 6, č. 4 (1996): 358.